

В-третьих, особую озабоченность вызывают проблемы оценки интеллектуального труда.

Предпринимаемые неоднократно попытки найти ответы на поставленные вопросы не увенчались успехом. Полномасштабные исследования по оценке роли и значения образования, реформ в этой сфере не проводятся. Много разговоров о едином образовательном пространстве на территории Республики Беларусь и Российской Федерации, однако, программы обучения, их содержание, подходы к стабильности учебного процесса порой радикально отличаются. Для принятия решения по реформированию системы образования используются в лучшем случае разовые наблюдения. Как показывает практика, подавляющее большинство из них озвучивают чиновники от образования. Вопрос о том, образование – это особый социально-экономический институт, или отдельный цех промышленного производства, далеко не праздный. Систематически можно слышать о том, что высшее образование не выполняет заказов предприятий, готовит таких специалистов, которые не обладают соответствующими практическими навыками и т.д. Общество и политика в сфере образования пока не сформулировали требования к будущим специалистам. Кого можно считать профессионалом? Если идти на поводу у практиков, то профессионал – должен владеть набором знаний и навыков, принимаемых и понимаемых руководителем. Что делать с честностью, умением не только противостоять необдуманным решениям, но и доказывать свою правоту, убеждать и находить сторонников. Как должен поступить экономист, нежелающий выполнять противозаконные указания руководства, а что должен делать технолог, если его заставляют эксплуатировать устаревшие технологические процессы, использование которых приводит к уничтожению окружающей среды, увеличивают заболеваемость и что самое опасное деформируют человеческие ценности.

В век высоких технологий и громких фраз о необходимости реализации инноваций вся система образования функционирует на основе интуитивных ощущений ценностей. Практически все население нашей республики получало и получает образование и воспитание в школе. Но сегодня, мы, к сожалению, часто констатируем, что растет количество формально грамотных в профессиональном и человеческом смысле. Думающие, ответственные и готовые к постоянной работе над собой специалисты – это важнейшая проблема образовательного процесса в условиях инновационного развития. Как-то очень робко ставится вопрос о том, что дальнейшее развитие образование возможно только на пути индивидуализации. Ныне действующая система образования является неким прообразом крупного массового производства. Сегодня, мы может только гипотетически утверждать, что личные временные затраты на профессиональное становление и поддержание профессионального статуса во многом определяется индивидуальными временными затратами и субъективной оценкой значимости образованности и профессионализма.

УДК 377

ПРАФЕСІЙНАЕ САМАВЫЗНАЧЭННЕ СТАРШАКЛАСНІКАЎ У АНТРАПАЛАГІЧНЫМ КАНТЭКСЦЕ

М.С. Кавалевіч

УА “БрДУ імя А.С. Пушкіна”, г. Брэст, Рэспубліка Беларусь

Эфектыўная псіхалага-педагагічная падтрымка старшакласніка ў яго прафесійным самавызначэнні магчыма толькі з апорай на цэласнае ўяўленне пра чалавека. Гэтаму больш за ўсё адпавядае антрапалагічная парадыгма. “...ідэі антрапацэнтрычнасці складаюць вобразы магчымай будучай адукацыі” [4, с. 49]. **Прыяцып антрапацэнтрызму** [1; 3; 5] у педагогіцы мае на ўвазе зварот да суб’ектыўнасці чалавека, да разумення яго жыцця як самастварэння, яго развіцця як самавызначэння і самаразвіцця. Вучоныя прагназуюць, што выдзяленне духоўнай сферы ў якасці прыярытэту будзе садзейнічаць вываду на першы план сэнсу жыцця, а не сродкаў жыцця. У якасці ідэалу, выпэйшай універсальнай каштоўнасці чалавечага жыцця будзе прызнаны рух да “Акме”: стану “чалавека ў дарозе” у адрозненне ад “чалавека бездарожнага”. У сувязі з гэтым важнейшай каштоўнасцю педагагічнай навукі становіцца чалавек, які самавызначаўся, чалавек свабодны, творчы і высокамаральны. Усталёўваецца ідэя пра чалавека, які “робіць сам сябе”, адкрываючы сваю сутнасць; чалавек сам нясе адказнасць, калі яго пераўтварэнне ў чалавека ў сапраўдным сэнсе так і не адбылося. Можна сказаць, што самавызначэнне – гэта рэалізацыя праекта “Чалавек”, якая працягваецца ўсё жыццё. Самавызначэнне – рух да сутнасці чалавека ў самім сабе.

У мэтах ефектыўнай педагагічнай падтрымкі самавызначэння старшакласніка педагогу важна мець на ўвазе першапачатковую цэласнасць чалавека як прыроднага індывіда, як сацыякультурнага суб'екта і як духоўна-практычнай істоты (В.І. Слабодчыкаў, Я.І. Ісаеў, Г.А. Цукерман). Пры гэтым неабходна падкрэсліць, што чалавек як прыродная з'ява якасна адрозніваецца ад іншых жывых істот. "Чалавек, – пісаў Н.А. Бердзьеў, – ёсць прынцыповая навізна ў прыродзе"[2]. Прынцыповае адрозненне чалавека ў свабодных адносінах да перажывання арганічных патрэб. Многія арганічныя патрэбы чалавек можа блакіраваць, калі гэта неабходна для дасягнення асобна значных мэтаў. Так, страх перад уступнымі экзаменамі выпускнік пераадоляе з мэтай рэалізацыі пастаўленых мэтаў.

Чалавек – грамадская, сацыякультурная істота. Чалавек жыве ў свеце культуры, якая з'яўляецца яго другой прыродай. З самага ранняга дзяцінства яго паводзіны рэгулююцца ў дадзенай культуры каштоўнасцямі, нормаў, традыцыямі, правіламі. Так, прэстыжнасць прафесіі ў дадзенай сацыякультурнай сітуацыі можа ўплываць на характар прафесійнага выбару.

Педагогу, які аказвае падтрымку ў асобным і прафесійным самавызначэнні, трэба мець на ўвазе існаванне ў чалавека ўнутранага суб'ектыўнага свету, унутранага жыцця. Унутраны свет чалавека складаны, бязмежны ў прасторы і ўключае ў сябе ўсе вымярэнні часу: мінулае, цяперашняе, будучае і нават – вечнае. Толькі чалавек можа марыць, жыць будучым, будаваць перспектыву свайго жыцця. Суб'ектыўны чалавечы свет – гэта свет свядомасці і самасвядомасці. У свядомасці чалавек выходзіць за межы самога сябе, адкрывае сэнс сваіх дзеянняў, свайго жыцця. Без суб'ектыўнага сэнсу жыццё чалавека губляе сваю каштоўнасць. Існуе цэлая навука, якая дапамагае чалавеку знайсці сэнс жыцця (логатэрапія).

У вучэнні аб імкненні да сэнсу жыцця патрэба ў самавызначэнні разглядаецца як патрэба ў развіцці пэўнай сэнсавай сістэмы, у якой галоўным кампанентам з'яўляецца ўяўленне аб сэнсе ўласнага жыцця. Асноўны тэзіс вучэння пра імкненне да сэнсу: "чалавек імкнецца знайсці сэнс і адчувае фрустрацыю або вакуум, калі гэта імкненне застаецца нерэалізаваным" [8, с. 11]. Імкненне да сэнсу з'яўляецца рухавіком паводзін і развіцця асобы. Па В. Франклу самавызначэнне асобы вытворна ад сэнсавай накіраванасці. "Нармальны чалавек ... накіраваны на здзяйсненне сэнсу і рэалізацыю каштоўнасцяў, і толькі ў ходзе здзяйснення сэнсу і рэалізацыі каштоўнасцяў ён здзяйсняе і рэалізуе сябе самога" [8, с. 73].

З заканамернасцяў знаходжання чалавекам сэнсу ўзнікаюць спецыфічныя задачы і абмежаванні ў педагагічнай падтрымцы старшакласнікаў, што знаходзяцца ў сітуацыі пошуку сэнсаў або экзістэнцыяльнай фрустрацыі. Нельга прапанаваць аптанту гатовы сэнс, аднак можна пашырыць яго ўяўленні аб магчымых, патэнцыяльных сэнсах. "Усё, што мы можам, – гэта быць адкрытымі для сэнсаў, свядома імкнуцца пабачыць усе магчымыя сэнсы..., а затым выбраць адзін, які мы лічым сутнасным сэнсам дадзенай сітуацыі" [8, с. 51]. Навязванне педагогам свайго сэнсу іншаму чалавеку недапушчальна. Але знайсці сэнс – гэта яшчэ не ўся справа. Неабходна яго здзейсніць. Чалавек нясе адказнасць за здзяйсненне ўнікальнага сэнсу свайго ўласнага жыцця. І працэс гэты вельмі няпросты. А здзейсніўшы сэнс, чалавек здзяйсняе сябе. В. Франкл падкрэслівае, што чалавек заўсёды можа знайсці сэнс свайго жыцця, нават калі свабода яго выбару абмежавана аб'ектыўнымі абставінамі: "Неабходнасць і свабода лакалізаваны не на адным узроўні, свабода ўзвышаецца, надбудавана над любой неабходнасцю" [8, с.106]. Свабода чалавека ў адносінах да знешніх абставін хоць і не бязмежная, але існуе ў магчымасці заняць пэўную пазіцыю ў адносінах да іх. Чалавек свабодны ў сваім самавызначэнні таму, што яго паводзіны вызначаюцца каштоўнасцямі і сэнсамі. Свабода дадзена чалавеку для таго, каб узяць адказнасць за свой лёс.

Гаворачы аб экзістэнцыяльным вакууме, экзістэнцыяльнай фрустрацыі, В. Франкл заўважае: "Не ведаючы таго, што яму (чалавеку) трэба, ні таго, што ён павінен, чалавек, здаецца, страціў яснае ўяўленне аб тым, чаго ж ён хоча. У выніку ён або хоча таго ж, чаго і іншыя (канфармізм), або робіць тое, што іншыя хочуць ад яго (таталітарызм)" [8, с. 25]. Таму чалавек, які адчувае сваё жыццё пазбаўленым сэнсу, не толькі нешчаслівы, але наўрад ці жыццяздольны, – заўважаў Эйнштэйн. У сувязі з гэтым адукацыя павінна быць накіравана не толькі на фарміраванне ведаў, але на раскрыццё і пошукі сэнсу чалавечага жыцця, што дапаможа юнаку здзейсніць сваё асобнае самавызначэнне. Педагог павінен дапамагчы чалавеку асэнсаваць адказнасць за рэалізацыю сваіх мэтаў. "Зараз жа зусім магчымым становіцца зрух акцэнтаў ад сродкаў да жыцця на жыццёвыя мэты, на сэнс жыцця", – сцвярджае В. Франкл [8, с. 42]. Імкненне да сэнсу – базавае імкненне чалавека знайсці і здзейсніць сэнс і мэту. А паколькі прафесійнае самавызначэнне – састаўная частка жыццёвага самавызначэння асобы, то можна сцвярджаць, што імкненне ажыццявіць прафесійны выбар – важнейшае базавае імкненне, якое цесна звязана з жыццёвымі сэнсамі і каштоўнасцямі.

Сэнс жыцця, вышэйшыя духоўныя каштоўнасці, маральныя якасці ёсць праяўленне духоўнасці чалавека. Духоўнасць – самая глыбінная сутнасць чалавека як родавай істоты [7, с. 15].

Паспяховаму вырашэнню праблемы прафесійнага самавызначэння, на наш погляд, будучы спрыяць антрапацэнтрычныя ідэі свабоды як спецыфічнага чалавечага стану свядомасці, ідэянасці і духу ў полі сацыяльнасці і культуры [4, с. 49]. Чалавек павінен атрымаць магчымасць быць свабодным у адносінах да сітуацыі, у якой яго дзейнасць адбываецца. У гэтых мэтах вучоныя прапануюць легалізаваць у адукацыйным працэсе фактар рызыкі. Рызыка пры гэтым выступае як праяўленне свабоды ў адносінах да аб'ектыўнай сітуацыі і суб'ектыўных якасцяў чалавека, а рызыкавая дзейнасць як пераадоленне нявызначанасці ў сітуацыі непазбежнага выбару. Фактар рызыкі пастаянна суправаджае аптанта ў яго прафесійным самавызначэнні: бяспечнасць няўдачы, надзея на поспех, магчымасць памылкі, нявызначанасць сітуацыі ў спалучэнні з неаходнасцю выбару, недастатковая падрыхтаванасць і ўнутраная гатоўнасць зрабіць выбар. Калі прызнаць існаванне фактару рызыкі, то аптанта атрымае магчымасць уздзейнічаць на ход рызыкавай сітуацыі, у дадзеным выпадку сітуацыі прафесійнага выбару, трыма спосабамі: карэкцыя сітуацыі з мэтай змяншэння рызыкі (пераход на іншы профіль); змяненне ўласных дзеянняў па меры мадыфікацыі сітуацыі, або атрымання аб ёй дадатковай інфармацыі (дадатковых псіхалагічных і прафесіяграфічных звестак); астаноўка дзеяння пры непазбежнасці няўдачы (выбар другой прафесіі з улікам новай сітуацыі) [10]. У супрацьлеглым выпадку нелегалізаваны фактар рызыкі са сродку свабоды пераўтвараецца ў сродак занявольвання чалавека сітуацыяй, ён становіцца заложнікам абставін, уключаецца ў дзейнасць, якая не адпавядае яго ўнутраным патрэбам і магчымасцям.

Імпануе нам і новае ўяўленне аб норме, якая разглядаецца не як сярэдняе, а як тое лепшае, што магчыма ў канкрэтным узросце для канкрэтнага чалавека пры адпаведных умовах [6, с. 18] Задача педагога стварыць магчымасці для аптымальнага самавызначэння, максімальнай самарэалізацыі асобы.

У антрапалагічнай парадыме крыніцай развіцця суб'ектыўнай рэальнасці з'яўляецца су-быццёвая агульнасць, як асабая прастора, дзе адбываецца нараджэнне і развіццё суб'ектыўнасці чалавека. Чалавек існуе і развіваецца ў су-быццёвай агульнасці. Прычым дарослы для дзіцяці не толькі ўмова яго развіцця, а фундаментальная анталагічная аснова чалавечай суб'ектыўнасці, аснова яго нармальнага развіцця. Су-быццё – непадзеленасць і незліццё дзвюх самастойных формаў быцця – сітуацыя развіцця, дзе ўпершыню нараджаецца спецыфічныя чалавечыя здольнасці, “функцыянальныя органы” (В.І. Слабодчыкаў) суб'ектыўнасці, якія аднойчы дазваляць чалавеку і самому “стаць у практычныя адносіны” да сваёй жыццядзейнасці.

Дарослы стварае такое асяроддзе, у якім дзецям лягчэй раскрыць глыбіню іх унутранага свету, узбагаціць сваё жыццё і жыццё іншых. Дарослыя забяспечваюць дзіцяці прэзумпцыю чалавечнасці – права і магчымасць стаць на чалавечы шлях развіцця, стаць аўтарам уласнага жыццёвага лёсу, пабудаваць унутраны, больш істотны невыпадковы лёс.

Знакаміты філосаф М.Хайдегер пісаў, што чалавек ёсць не толькі быццё – у свеце (*in-der-Weit-Sein*), але што ён, галоўным чынам, ёсць быццё – з-другімі (*Mit-Andere-Sein*). Зносіны з'яўляюцца сутнасным атрыбутам чалавека.

Праблема агульнасці не толькі сацыяльная, гістарычная, але і асобасна-сэнсавая праблема. Так родавая агульнасць устанаўліваецца ўжо з першых дзён з'яўлення чалавека на свет, а яго сапраўднае развіццё звязана са зменай і ўзбагачэннем шматгранных форм агульнасцяў, праз якія чалавек праходзіць на сваім жыццёвым шляху.

Вызначымся з самім паняццем агульнасці, пад якім мы будзем разумець аб'яднанне людзей на аснове агульных каштоўнасцяў і сэнсаў: маральных, прафесійных, светапоглядных і іншых. Агульнасць гэта перш за ўсё ўнутрана духоўнае адзінства людзей, што характарызуецца ўзаемаразуменнем, узаемным прыняццем [7, с. 172]. Важна падкрэсліць, што ў агульнасцях нормы, каштоўнасці, сэнсы зносін ствараюцца намаганнямі саміх індывідаў. Гэта агульнасць пазіцыйная. Яе спецыфіка ў магчымасці найбольш поўнага разумення адной індывідуальнасці другой.

Пазіцыя (пазіцыйныя агульнасці) з'яўляюцца найбольш цэласнымі характарыстыкамі ўсяго спосабу жыцця чалавека, які самавызначаюцца, стаў суб'ектам уласнага жыцця. Пра такога чалавека гавораць: “Ён знайшоў сваё месца ў жыцці” (г.зн. свабодна самавызначаюцца ва ўсёй сукупнасці чалавечых адносін). “Для нашай культуры з яе зверхкаштоўнасцю чалавечай самадзейнасці, свабоды самавызначэння пазіцыйныя адносіны з'яўляюцца больш жаданымі, вышэй цэняцца, чым адносіны статусныя, сацыяльна-ролевыя і гульнёвыя. Пагэтаму здольнасць чалавека будаваць пазіцыйныя адносіны стала (для нашай культуры) адной з тых вяршынь, мэтай псіхічнага развіцця, вектар да якой

накіроўваюцца (дарослымі, грамадствам) вельмі рана" [7, с. 162]. Каштоўна тое, што чалавек зрабіў сам, а не пад уладай абставін і сітуацыі. Безумоўна каштоўным і сапраўдным з'яўляецца выбар, які чалавек ажыццявіў па ўласнаму жаданню з улікам сваіх магчымасцяў і схільнасцяў.

Сапраўдная быццёвая агульнасць мае на ўвазе выхад за рамкі самога сябе і разуменне Другога, пачуццё адказнасці. Яна ўяўляе прастору для самарэалізацыі і ўзаемаразумення. Асабліва вялікую ролю такая агульнасць адыгрывае ў юнацкім узросце. Ёсць меркаванне, што быццёвыя супольнасці з'яўляюцца прасторай развіцця – душэўнага і духоўнага, асобнага і прафесійнага – на асноўных этапах антагенезу чалавека.

Свабода ў адносінах да псіхалагічнага, прыроднага, сацыякультурнага асяроддзя ў мэтазгоднасці стварэння дзеям неабходных умоў для адраджэння сапраўдных узораў культуры па прынцыпу "Усё лепшае дзеям". У працэсе развіцця дзіцяці фарміруюцца пэўныя адносіны да акаляючага асяроддзя, а гэта абазначае магчымасць "выхаду" за межы тых асяроддзяў (або асобных іх параметраў), якія больш не задавальняюць чалавека [10]. Ступень актыўнасці чалавека ў пабудаванні ўласнай прафесійнай траекторыі вызначаецца маральнай спеласцю асобы, уменнем ставіць перад сабой мэты, годныя чалавека, якія дазваляюць яму выходзіць за межы сваіх наяўных магчымасцяў. Такі ўзровень свабоды асобы рэалізуецца ў "прынцыпе суверэнітэту" (Н.А.Масюкова), калі індывід мае магчымасць стварыць для сябе не прадугледжаны дзяржавай альтэрнатывы. У прафесійным самавызначэнні гэта можа рэалізавацца ў праве атрымаць адукацыю любога ўзроўню якасці за кошт геніяльных здольнасцяў або за грошы, стварыць уласную справу свайго жыцця.

Магчымасць праяўлення свабоды ў адносінах да жаданняў забяспечваецца дарослымі ў двух напрамках: задавальненне растуцых матэрыяльных і духоўных патрэб дзіцяці ў бяспецы, павазе, зносінах, самаактуалізацыі (паводле А.Маслоу) з адначасавым пераводам пошуку шляхоў задавальнення жаданняў у зону самасвядомасці.

Патрэба ў самаактуалізацыі – гэта важнейшая чалавечая патрэба. У канцэпцыі іерархіі патрэб Маслоу яна займае найвышэйшую ступеньку. У гуманістычнай псіхалогіі патрэба ў самаактуалізацыі разглядаецца як жаданне чалавека стаць тым, кім ён можа стаць. Чалавек, дасягнуўшы вышэйшага ўзроўню, дабіваецца поўнага развіцця свайго таленту, здольнасцяў, асобнага патэнцыялу, рэалізацыі сэнсу. Гаворачы словамі А.Маслоу: "Музыканты павінны выконваць музыку, мастакі павінны маляваць, паэты павінны складаць вершы...людзі павінны быць тым, кім яны могуць быць. Яны павінны быць вернымі сваёй прыродзе" [11, с. 22]. Канцэпцыя самаактуалізацыі Маслоу актуальная і сёння, яна прымушае сучаснага чалавека задумацца над тым, чым і кім ён можа быць, а, значыць, надае яго жыццю сэнс і мэту. Самаактуалізацыя – гэта працэс развіцця патэнцыяльных магчымасцяў чалавека, імкненне да самарэалізацыі ў жыцці, асобнага росту, становачай каштоўнаснай арыентацыі. Калі жыццё – гэта працэс выбару, то самаактуалізацыя – гэта выбар на карысць асобнага росту. Важнейшыя рэкамендацыі Маслоу аб шляхах самаактуалізацыі дапамаглі нам у распрацоўцы гуманістычнай тэхналогіі прафесійнага самавызначэння. Сярод іх:

1. Уявіць, што жыццё – гэта працэс пастаяннага выбару. Ажыццявіць выбар на карысць асобнага росту.
2. Прыслухацца да ўласнага "Я", знайсці самога сябе.
3. Зразумець, што самаактуалізацыя – гэта працэс актуалізацыі ўласных магчымасцяў дзеля таго, каб стаць тым, кім ты можаш стаць.
4. Сфарміраваць уласную жыццёвую пазіцыю.
5. Узяць адказнасць за ўласны жыццёвы прафесійны лёс.
6. Паверыць у магчымасць сваёй максімальнай самарэалізацыі і ў першую чаргу ў прафесійнай дзейнасці.
7. Адносіны да сябе ў якасці суб'екта плануемага прафесійнага жыцця.

Актыўнасць асобы праяўляецца ў тым, як яна пераўтварае абставіны, накіроўвае ход жыцця, фарміруе жыццёвую пазіцыю на аснове сваіх каштоўнасцяў і патрабаванняў. Вось чаму так важна развіваць імкненне асобы да самаўдасканалення: такая пазіцыя забяспечыць поспех і ў прафесійным самавызначэнні.

Можна сказаць, што сутнасць жыццёвага прафесійнага самавызначэння заключаецца ў тым, што асоба пачынае ўсведамляць сябе, сваю непаўторнасць, імкнецца знайсці сваё месца ў агульным патоку жыцця, у свеце прафесій і прафесіяналаў.

У ходзе псіхічнага развіцця дзяцей мае месца важная ўнутраная супрацьлегласць. З аднаго боку, узростанне самастойнасці, а з другога – умацоўваецца тэндэнцыя да агульнага жыцця і сумеснай дзейнасці з дарослымі. Усялякі крок да самастойнасці адкрывае перад растуцым чалавекам яшчэ не

асвоеныя сферы дзейнасці дарослых. Аднак самастойнае дзеянне па сваёй прыродзе было сумесным з дарослым у мінулым. Існуе заканамернасць, згодна з якой кожны крок у эмансипацыі ад дарослых ёсць адначасова крок у бок усё большай і глыбокай сувязі з грамадствам.

Спіс скарыстаных крыніц

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская.– М.: Мысль, 1991. – 229 с.
2. Бердяев Н.А. О назначении человека / Н.А. Бердяев.– М.: Республика, 1993.– 383 с
3. Вялых В.А. Антропологическое исследование как фундамент смыслоориентированного образования / В.А. Вялых, Ю.Ш. Стрелец.– Оренбур.: ИУУ, 1998.– 129 с.
4. Масюкова Н.А. Концепция развития ребёнка в условиях экспериментального центра начального образования “Фальварак” / Н.А. Масюкова // Мир технологий. – 2001.– № 3-4 – С. 48–58.
5. Невзоров М.Н. Теоретические основы проектирования антропоориентированного педагогического процесса / М.Н. Невзоров: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01.– Хабаровск, 1999. – 396 с.
6. Слободчиков В.И. Психология и педагогика преемственности в образовании / В.И. Слободчиков // Пралеска. – 2000. – №1. – С. 16-19.
7. Слободчиков В.И. Психология человека. Введение в психологию субъективности / В.И.Слободчиков, Е.И. Исае.. – М.: Школа-Пресс, 1995. – 384 с.
8. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. Сборник: Пер. с англ. и нем. – М.: Прогресс, 1990.– 366 с.
9. Цукерман Г.А. Мы, взрослые, и остальные люди / Г.А. Цукерман, В.И. Слободчиков В.И. // Семья и школа. – 1989. – № 11, № 12; – 1990. – № 1, № 2.
10. Шаронов В.В. Основы социальной антропологии / В.В. Шаронов. – СПб.: Лань, 1997. – 192 с.
11. Maslow A.H. Motivation and Personality (3 rd. ed.) / A.H. Maslow. New-York: Harper and Row, 1987.

УДК 378.126

**ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ
КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВУЗА КАК
УСЛОВИЕ КАЧЕСТВА ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА**

Ю.И. Куницкая, Г.В. Голикова

ИПК и ПК УО «ГрГУ им. Я.Купалы», ГУО «ОИРО», г. Гродно, Республика Беларусь

В современном трансформирующемся обществе, когда утрачены многие нравственные идеалы и происходит постоянная переоценка ценностей, с особой остротой встает вопрос об организации воспитательного процесса подрастающего поколения.

Предметом нашего научного интереса является организация и реальные возможности воспитания студенческой молодёжи в современных условиях. Актуализация проблемы воспитания в вузе обусловлена, во-первых, тем, что студенчество – значимая социальная группа, стратегический ресурс Республики Беларусь, определяющий будущее экономическое и социальное развитие страны, формирование и становление гражданского общества. Во-вторых, тем, что высшее образование приобрело массовый характер, и это не могло не повлечь за собой снижение общего уровня образованности абитуриентов. И в-третьих, начало обучения в вузе совпадает с очередным переломным периодом в развитии личности, с принципиальной сменой режима индивидуальной жизни – кризисом юности.

Юношеский возраст, для которого характерны поиск нравственных опор, стремление к самоопределению в ценностных ориентирах, наиболее сензитивен для процессов самопонимания, самосовершенствования и самореализации, но и наиболее уязвим для воздействия деструктивных факторов. Обучение в вузе расширяет круг взаимодействия молодого человека с миром, обогащает его жизненный опыт, но и увеличивает количество соблазнов, встающих на его пути. Изменение социального статуса, по сравнению со школьником, возрастание степени свободы, особенно в случае отрыва от привычного семейного уклада, часто вступает в противоречие с уровнем готовности принять на себя ответственность за свой выбор.